

Warszawa, 25-03-2024 r.

RZECZNIK PRAW OBYWATELSKICH

Marcin Wiącek

KMP.572.5.2018.KKo

Pan

Marcin Kierwiński

**Minister Spraw Wewnętrznych
i Administracji**

ePUAP

Szanowny Panie Ministrze,

Rzecznik Praw Obywatelskich już trzykrotnie występował do Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji o podjęcie działań legislacyjnych umożliwiających pełną realizację mandatu Rzecznika w zakresie monitorowania operacji deportacyjnych¹. Z uwagi na fakt, że postulat ten nie został dotychczas zrealizowany, chciałbym ponownie przedstawić Panu Ministrowi tę kwestię i zaapelować o pilną nowelizację art. 333 ustawy z dnia 12 grudnia 2013 r. o cudzoziemcach².

Rzecznik Praw Obywatelskich wykonuje w Polsce funkcję niezależnego organu do spraw zapobiegania torturom oraz okrutnemu, nieludzkiemu lub poniżającemu traktowaniu albo karaniu (krajowy mechanizm prewencji)³. W obszarze aktywności Rzecznika w tym zakresie znajduje się również detencja cudzoziemców, rozumiana

¹ Pisma z 3 kwietnia 2020 r., 24 czerwca 2020 r. i 19 kwietnia 2022 r. (KMP.572.5.2018.MZ).

² Dz. U. z 2023 r. poz. 519 ze zm.

³ Zgodnie z art. 1 ust. 4 ustawy z dnia 15 lipca 1987 r. o Rzeczniku Praw Obywatelskich (Dz. U. z 2023 r. poz. 1058) w zw. z art. 19 Protokołu fakultatywnego do Konwencji w sprawie zakazu stosowania tortur oraz innego okrutnego, nieludzkiego lub poniżającego traktowania albo karania, przyjętego przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych w Nowym Jorku dnia 18 grudnia 2002 r. (Dz. U. z 2007 r. Nr 30, poz. 192; dalej: OPCAT).

nie tylko jako pobyt w ośrodkach dla cudzoziemców, zatrzymanie w pomieszczeniu dla osób zatrzymanych Straży Granicznej, lecz również pozbawienie wolności określone w art. 329 ust. 3 ustawy o cudzoziemcach, związane z „doprowadzeniem cudzoziemca do granicy albo do portu lotniczego albo morskiego państwa, do którego zostaje doprowadzony”.

Zgodnie bowiem z art. 4 ust. 2 OPCAT pozbawienie wolności oznacza „jakąkolwiek formę zatrzymania lub uwięzienia bądź umieszczenia osoby w publicznym lub prywatnym miejscu odosobnienia, którego osobie tej nie wolno z własnej woli opuszczać, na mocy polecenia jakiegokolwiek władzy sądowej, administracyjnej lub innej”. Mandat RPO do monitorowania operacji deportacyjnych wywieść można zatem bezpośrednio z OPCAT. Pogląd taki podzielił również wcześniej Minister Spraw Wewnętrznych i Administracji.

Jednocześnie na gruncie prawa krajowego możliwość monitorowania deportacji przewidziana została w art. 333 ustawy o cudzoziemcach, na mocy którego ustalony został katalog podmiotów uprawnionych do tej czynności. Niewymienienie Rzecznika Praw Obywatelskich wśród wskazanych podmiotów, choć nie odbiera Rzecznikowi prawa do prowadzenia monitoringu przekazania osoby do państwa trzeciego, rodzi liczne problemy natury organizacyjnej, wyłączające w praktyce możliwość realizacji przez RPO funkcji krajowego mechanizmu prewencji w powyższym obszarze. Na przeszkody te obszernie wskazywałem w mojej dotychczasowej korespondencji.

W mojej ocenie, podzielonej uprzednio przez Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji, istnieje konieczność dodania Rzecznika Praw Obywatelskich do podmiotów wprost włączonych do krajowego systemu monitorowania przymusowych powrotów cudzoziemców z terytorium Rzeczypospolitej Polskiej. Dalsza zwłoka w tym zakresie rodzi obawy co do spełnienia przez Polskę wymogu skuteczności, określonego w art. 8 ust. 6 tzw. dyrektywy powrotowej⁴. Naraża też na negatywną ocenę funkcjonowania Polski w strefie Schengen.

⁴ Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2008/115/WE z dnia 16 grudnia 2008 r. w sprawie wspólnych norm i procedur stosowanych przez państwa członkowskie w odniesieniu do powrotów nielegalnie przebywających obywateli państw trzecich (Dz.U. L 348/98).

Należy przypomnieć, że w 2019 r. w Polsce odbyła się misja ewaluacyjna⁵ dotycząca powrotów cudzoziemców. Strona polska otrzymała w wyniku ewaluacji ocenę pozytywną, niemniej wskazano, że jednym z elementów wymagających wzmocnienia jest obszar monitoringu podczas realizacji decyzji o zobowiązaniu cudzoziemca do powrotu. Tegoroczna misja ewaluacyjna dorobku Schengen skłania tym bardziej do podjęcia pilnych działań w sygnalizowanym zakresie.

Ponawiając swój apel, dodam, że pismem z dnia 4 marca 2024 r.⁶ przekazałem Ministerstwu Spraw Wewnętrznych i Administracji uwagi dotyczące niektórych przepisów procedowanego obecnie rządowego projektu ustawy o zmianie ustawy o cudzoziemcach oraz niektórych innych ustaw⁷. W opinii przypominałem, że zgłaszany przez RPO postulat wzmocnienia mechanizmu monitorowania deportacji na poziomie krajowym – przez nowelizację art. 333 ust. 1 ustawy o cudzoziemcach i dodanie Rzecznika Praw Obywatelskich do kręgu podmiotów uprawnionych do udziału w charakterze obserwatora w działaniach związanych z realizacją przymusowych powrotów – pozostaje niezrealizowany.

Z uwagi na powyższe uprzejmie zwracam się do Pana Ministra o wdrożenie zmian legislacyjnych umożliwiających Rzecznikowi Praw Obywatelskich pełną realizację mandatu w zakresie monitorowania operacji deportacyjnych.

Z poważaniem

Marcin Wiącek

Rzecznik Praw Obywatelskich

/-wydano i podpisano elektronicznie/

⁵ Na podstawie Rozporządzenia Rady (UE) nr 1053/2013 z dnia 7 października 2013 r. w sprawie ustanowienia mechanizmu oceny i monitorowania w celu weryfikacji stosowania dorobku Schengen oraz uchylenia decyzji komitetu wykonawczego z dnia 16 września 1998 r. dotyczącej utworzenia Stałego Komitetu ds. Oceny i Wprowadzania w Życie Dorobku Schengen (Dz. Urz. UE L 295 z 6.11.2013, s. 27–37).

⁶ XI.540.46.2024.MŻ.

⁷ Zob. <https://legislacja.rcl.gov.pl/projekt/12381805> (dostęp: 22.03.2024 r.).